

Братя Грим

Гъсарката на кладенеца

Имало едно време една стара, много стара жена. Тя си имала къщичка в планината и живеела там с гъските си. Всяка сутрин старицата взимала патерицата си и отивала в гората. Там, по-пъргаво, отколкото прилягало на възрастта ѝ, събирала трева за гъските, късала диви плодове, които можела да стигне с ръце, и занасяла всичко на гръб у дома.

Човек би помислил, че старицата просто ще грохне на земята под тежкия товар, но тя винаги го занасяла благополучно въщи. Срещнала ли някого, поздравявала го дружелюбно:

– Добра среща земляк! Хубаво е времето днес. Ех, сигурно се чудиш как мъкна тая трева, но така е – всеки трябва да носи на гръб товара си.

Ала хората не обичали да я срещат и предпочитали да минават по някой обиколен път. А когато я зърнел някой баща с момчето си, пошепвал му:

– Пази се от тази старица, защото тя е по-хитра и от дявола; вещица е.

Една сутрин през гората вървял един хубав момък. Греело ясно слънце, пеели птички, свеж ветрец полюшвал листата по дърветата и за това момъкът бил весел и бодър. Още не бил срещнал жива душа, когато внезапно съгледал старата вещица. Тя била коленичила на земята и режела трева със сърпа си. В торбата си била събрала вече цяла купчина, а до нея имало две кошници, пълни с диви круши и ябълки.

– Как ще носиш всичко това, стара майчице? – викнал той.

– Ще го нося, какво ще правя, момко – отвърнала тя. – Богатските деца няма нужда да носят, но за селяните има една приказка:

Каквото ти е на върлина,
такова е и на гърбина.

А щом той спрял до нея, тя рекла:

– Няма ли да ми помогнеш? Гърбът ти е още прав и краката ти са млади, няма да ти дотежи много. Пък и къщата ми не е далече оттук, хей там, на една поляна отвъд хълма. Докато се обърнеш, ще стигнеш.

Съжалил се момъкът над старицата и казал:

– Макар че баща ми не е селянин, а богат благородник, ще ти нося торбата.

– Ще ти бъда много благодарна, ако се потрудиш – рекла тя. – Наистина ще вървиш един час, но какво е това за тебе! Ще трябва да носиш и кошниците с ябълки и круши.

Като чул, че ще върви един час, младият граф се постреснал, но старицата не го пунала вече; натоварила торбата на гърба му, а двете кошници провесила на ръцете му.

– Виждаш ли колко е леко! – рекла тя.

– О, не, не е никак леко – отвърнал момъкът и по лицето му се изписала болка. – Бохчата тежи така, като че в нея има камъни, а ябълките и крушите сякаш са от олово. Просто не мога да дишам.

Искало му се да свали отново всичко на земята, но старицата не му позволила.

– Гледай ти – рекла тя подигравателно, – младият господин не иска да носи товар, какъвто аз, старата жена, толкова пъти съм мъкнала! Да, на думи всичко е лесно, но стигне ли се до дела, всеки гледа да избяга. Какво стоиш и се бавиш – продължила тя, – размърдай си краката! Никой няма да свали бохчата от гърба ти.

Докато вървели по равно, момъкът все още издържал, но щом стигнали до стръмнината и поели нагоре, а камъните се затъркаляли като живи под краката му, силите почнали да го напускат. По челото му избили капки пот. Ту гореща, ту студена пот се стичала и по гърба му.

– Стара майчице – рекъл той, – не мога да вървя повече, ще си почина.

– Не бива – отвърнала старицата. – Стигнем ли у дома, можеш да си почиваш, колкото искаш, но сега ще вървиш напред. Откъде знаеш, може да е за твое добро!

– Ти нямаш вече срам, бабо – рекъл момъкът.

И понечил да хвърли торбата на земята, но усилията му отишли напразно: тя така здраво била прилепнала на гърба му, сякаш се била сраснала с него. Въртял се момъкът, извивал се, но не успял да се отърве от нея. А старицата се смеела и подскачала весело край него с патерицата си.

– Не се сърди, момко – рекла тя, – станал си червен като рак. Носи търпеливо торбата, пък щом стигнем у дома, ще ти дам да се почерпиш добре.

Какво можел да стори? Трябвало да се примири със съдбата си и да върви търпеливо след старицата. Струвало му се, че тя става все по-пъргава, а неговият товар все по-тежък.

Внезапно тя подскочила високо и седнала върху торбата; и макар че била слаба като вейка, тежала повече от най-дебелата селска мома. Коленете на момка вече треперели, но щом забавел крачките си, старицата го шибвала с една пръчка и го жулела с коприва по краката.

Момъкът пъшкал и охкал непрекъснато, но прехвърлил планината и най-сетне, когато вече щял да грохне на земята, стигнали до къщата на старицата.

Като зърнали господарката си, гъските разперили крила, източили шии, закръкали и се спуснали да я посрещнат. Зад тях пък с пръчка в ръка вървяла една позастаряла селска мома, висока и яка, но грозна като плашило.

– Случи ли ти се нещо, мамо? – попитала тя. – Много се забави.

– Не, дъще – отвърнала тя, – не ми се е случило нищо лошо, напротив, този любезен господин носи товара ми. Представи си, понеже аз се уморих, той качи и мене на гърба си. И пътят съвсем не ни се стори дълъг, бяхме весели и постоянно се шегувахме.

Най-сетне старицата се свлякла на земята, смъкнала торбата от гърба на момъка и кошниците от ръцете му, погледнала го дружелюбно и каза:

– Седни сега на пейката пред вратата и си почини. Ти заслужи честно и почтено наградата си и тя няма да закъснее.

После каза на гъсарката:

– Прибери се вътре, дъще! Не е прилично да оставаш насаме с млад господин, не бива да се налива масло в огъня; момъкът може да се влюби в тебе.

Графът не знаел да плаче ли или да се смее. „Дори да беше с трийсет години по-млада – рекъл си той, – сърцето ми пак не би трепнало.“

Старицата погалила гъските си като деца и после влязла с дъщеря си в къщата.

Момъкът се изтегнал на пейката под една дива ябълка. Въздухът бил топъл и мек, наоколо се разстилала зелена поляна, осяяна с иглики, мащерка и хиляди други цветя. Сред поляната течал бистър поток, водата му искряла на слънцето; белите гъски се разхождали нагоре-надолу или плували в потока.

„Много е приятно тук – рекъл си момъкът, – но аз съм толкова умерен, че вече не мога да държа отворени очите си: ще поспя малко“.

Като поспал малко, дошла старицата, разтърсила го и го разбудила:

– Ставай – рекла тя, – не бива да оставаш тук. Наистина поизпати с мене, но не съм ти взела живота, я! Сега ще ти дам наградата. От пари и имот нямаш нужда, та ще ти дам нещо друго.

Казаля това, пхнала му в ръката една малка кутийка, изрязана от смарагд, и добавила:

– Пази я добре, тя ще ти донесе щастие.

Графът скочил и понеже почувствал, че отново е бодър и силен, благодарил на старичката за подаръка и тръгнал обратно по пътя, без дори да се обърне да види за последен път хубавата ѝ дъщеря. Вървял и бил вече доста далеко от къщата, но все още чувал веселото крякане на гъските.

Цели три дни се лутал графът, докато намери пътя. Най-сетне стигнал в един голям град и понеже там никой не го познавал, завели го в царския дворец при царя и царицата. Графът коленичил, извадил от джоба си смарагдовата кутийка и я сложил пред нозете на царицата.

Тя му дала знак да се изправи ѝ да и подаде кутийката, но щом я отворила и погледнала в нея, паднала като мъртва на земята.

Придворните хванали веднага графа, за да го отведат в затвора, но в този миг царицата отворила очи и заповядала да го пуснат и всички да излязат, защото искала да поговори тайно с него. Като останали сами, царицата заплакала горчиво и казала:

– Каква полза от почестите и блясъка, с които ме ограждат, когато всяка сутрин се събуждам с мъка и тревога в сърцето. Имах три дъщери, най-малката от които беше тъй хубава, че всички я обожаваха. Кожата ѝ беше бяла като сняг, бузите ѝ розови като ябълков цвят, а косите ѝ блестяха като слънчеви лъчи. Заплачеше ли, от очите ѝ не падаха сълзи, а само бисери и скъпоценни камъни. Когато тя навърши петнадесет години, царят заповяда да повикат трите ни дъщери. Да можехте тогава да видите как всички занемяха, когато влезе най-малката! Струваше им се, че изгрява слънцето. Царят рече: „Дъщери мои, не зная кога ще удари последният ми час, затова реших да определя днес какво ще получи всяка от вас след смъртта ми. Вие и трите ме обичате, но онази от вас, която ме обича най-силно, ще вземе най-хубавия дял.“ Всяка каза, че го обича най-много. „Не можете ли да ми опишете колко ме обичате? По това ще позная чия обич е най-силна“ – отвърна царят. Голямата каза: „Обичам татко като най-сладката захар“. Втората: „Обичам татко като най-хубавата си рокля“. Но малката мълчеше. Баща ѝ я попита: „А ти, най-мило мое чедо, как ме обичаш ти?“ Тя отвърна: „Не зная и не мога да сравня с нищо обичта си“. Но баща ѝ настоя и тя да каже нещо и накрая тя рече: „И най-хубавото ястие не ми е вкусно без сол, затова обичам татко като солта“. Като чу това, царят се разгневи и викна: „Щом ме обичаш като сол, обичта ти ще бъде възнаградена със сол“. Подели царството между двете по-големи сестри, а заповяда да вържат една торба на гърба на малката и двама войника я отведоха в гората. Всички го молихме на колене да ѝ прости – казала царицата, – но царят не се съгласи. Как плака

тя, когато се сбогуваше с нас! Целият път бе осеян с бисери, които се ронеха от очите ѝ. Скоро царят се разкая за голямата си суровост и прати да търсят клетото дете из цялата гора, но никой не можа да я намери. Мисълта, че са я изяли дивите зверове, ме изпълва със скръб. Понякога се утешавам с надеждата, че още е жива и се е скрила в някоя пещера или е намерила закрила у състрадателни хора. И представете си: като отворих вашата кутийка, видях в нея един бисер, точно като ония, които се ронеха от очите на моята дъщеря. Можете сега да разберете защо това развълнува сърцето ми. Кажете ми как попадна бисерът у вас?

Графът ѝ разказал, че го е получил от старицата в гората, която му се сторила твърде подозрителна и сигурно била вещица; но за царската дъщеря не бил чул нищо, нито я видял някъде.

Царят и царицата решили да отидат при старицата; Помислили си, че там, където е бил този бисер, може да узнаят нещо и за дъщеря си.

Старицата седяла в къщичката си и предала. Било вече притъмняло и само слабият пламък в огнището хвърлял слаба светлина в стаята. Изведнъж навън се разнесъл шум – гъските се прибирали от паша и закръкали дрезгаво. Скоро влязло и момичето, но старицата нищо не казала, а само поклатила леко глава. Момичето седнало до нея, започнало също да преде.

Седели така цели два часа без да говорят. Най-сетне нещо прошу-моляло на прозореца и в стаята се вперили две огнени очи. Това била старата кукумявка, която креснала три пъти. Старицата вдигнала за малко очи, после рекла:

– Време е да вървиш и да си вършиш работата, дъще.

Станала дъщерята и излязла навън. Но къде отишла? Вървяла, вървяла през поляните чак до долината и накрая стигнала до един кладенец, край който се извисявали три стари дъба. През това време месечината изгряла над планината и станало тъй светло, че игла да изпусне човек, можел да я намери пак на земята.

Гъсарката смъкнала една кожа, която покривала лицето ѝ, после се навела над кладенеца и почнала да се мие. Като се измила, натопила във водата и кожата, а след това я простряла на тревата да се избели и изсъхне на лунната светлина.

Но как се преобразила девойката! Такава хубост не сте виждали никога. Щом сивите плитки паднали от главата ѝ, златисти коси като слънчеви лъчи се разстлали по цялото ѝ тяло. Под нависналите къдрици само очите святкали лъчисто като звезди на небето, а бузите ѝ греели, розови като ябълков цвят.

Ала хубавата девойка била тъжна. Седнала и горчиво заплакала. Сълза подир сълза се ронела от очите ѝ, плъзнала се по дългите коси и падала на земята. Седяла така девойката и щяла да седи още дълго. пго, ако не чула някакво прашене и шумолене в клоните на най-близкото дърво.

Тя скочила като сърна, дочула гърмеж от пушката на ловец. Тогава и черен облак закрил месечината. Девойката в миг навлякла пак старата си кожа и изчезнала като светлинка, духната от вятъра.

Разтреперана като лист, тя се върнала вкъщи. Старицата стояла пред вратата и девойката започнала да ѝ разказва какво ѝ се случило. Старицата обаче само се засмяла и рекла:

– Зная вече всичко.

Влезли вътре и тя разпалила огъня. После донесла метлата и започнала да мете и чисти.

– Всичко трябва да бъде чисто и спретнато – каза тя.

– Защо се залавяш за работа в такъв късен час, майко? – възкликнала девойката. – Какво мислиш да правиш?

– Знаеш ли колко е часът? – попитала старицата.

– Още няма полунощ, но минава единайсет – отвърнала девойката.

– Не си ли спомняш – продължи старицата, – че на този ден преди три години дойде при мене? Уреченото време мина и ние не можем вече да останем заедно.

Изплашила се девойката и попитала:

– Ох, мила майко, защо искаш да ме изгониш? Къде ще отида? Нямам приятели и роден дом, където бих могла да отида. Аз върших всичко, каквото искаше, и ти все беше доволна от мене. Остави ме тук!

Старицата не искала да каже на момичето какво го очаква.

– Аз не мога да остана по-дълго тук – рекла ѝ тя – и понеже си отивам, къщата трябва да бъде чиста; затова не ми пречи на работата. За себе си не се тревожи; ще намериш покрив, под който ще можеш да живееш, и ще бъдеш доволна от наградата, която ще ти дам.

– Но кажи ми поне какво ме очаква? – попитала пак девойката.

– Повтарям ти, не ми пречи на работата. И не казвай нито дума повече, а върви в стаята си, смъкни кожата от лицето си и облечи копринената рокля, която носеше, докато те повикам.

В това време царят, царицата и младия граф вървели към къщата на старицата. Но в гората графът неволно се отделил от тях, загубил ги и бил принуден да върви самичък. На другия ден му се сторило, че е на прав път. Продължил да върви, докато се спуснал мрак; покатерил се

тогава на едно дърво да пренощува, защото се опасявал, че може да се заблуди.

Но щом изграля месечината и озарила цялата местност, той съзрял някаква сянка, която слизала от планината. Той познал, че това е гъсарката, която по-рано видял при старицата.

– Аха – рекъл си той, – иде! А пипна ли едната вещица, няма да ми избяга и другата.

Но как се смаял, когато тя спряла до кладенеца, смъкнала кожата и се измила, когато златистите коси се разпилели по тялото ѝ и тя станала такава хубавица, каквато той досега не бил виждал никъде по света. Просто не смеел да диша, но успял да провре главата между листата и гледал втренчено девойката. Внезапно клонът изпращял и в същия миг девойката навлякла кожата, побягнала като сърна, а понеже и месечината се скрила зад облака, графът я изгубил от очи.

Щом тя изчезнала, той слязъл от дървото и тръгнал с бързи крачки след нея. Не вървял дълго и видял в тъмнината две сенки да се движат по полянката; били царят и царицата, които отдалече видели светлината в къщичката на старицата, и се запътили към нея.

Графът им разказал какво чудо видял при кладенеца и те разбрали, че това е тяхната загубена дъщеря. Преизпълни от радост, продължили пътя си и скоро стигнали до къщичката. Мушнаха глави под крилата си, гъските спели и нито една не мръднала. Тримата погледнали през прозореца и видели старицата, която седяла спокойно и предяла, кимала с глава и не поглеждала край себе си. В стаята било много чисто. Но от дъщерята нямало и следа. Гледали, гледали, най-сетне се престрашили и почукали тихо на прозореца.

Старицата, като че ли ги очаквала, защото станала и викнала радостно:

– Влезте, влезте, познавам ви.

Като влезли в стаята, старицата казала:

– Можете да не вървите толкова дълго, ако преди три години не бяхте изгонили доброто си и мило чедо. Тя не загуби нищо от това, че три години трябваше да наглежда гъски; не се научи на нищо лошо и запази чистото си сърце. А вие сте наказани предостатъчно от страха, в който живяхте.

После отишла пред вратата и викнала:

– Излез, дъще!

Отворила се вратата и се явила принцесата с копринената си рокля, със златистите си коси и лъчезарните очи. Отишла при баща си и майка

си, прегърнала ги и ги целунала. Всички се просълзили от радост.

Младият граф стоял близо до тях и когато го зърнала, принцесата станала червена като божур; сама не знаела защо. А царят казал:

– Мила дъще, аз раздадох царството си, какво да ти дам на тебе?

– Тя не се нуждае от нищо – рекла старицата. – Аз ѝ подарявам сълзите, които изплака за вас; те са чисти бисери, по-прекрасни от морските, и струват повече от цялото твое царство. А като награда за службата при мене ѝ давам къщичката си.

В този миг старицата изчезнала. Стените започнали леко да пукат. Всички се огледали и видели, че къщичката се била превърнала в разкошен дворец. Вътре имало царска трапеза и прислужници сновели напред и назад.

Приказката продължава още, но паметта на баба, която ми я разказа, беше отслабнала и тя не помнеше какво е станало по-нататък. На мен все ми се струва, че хубавата принцеса се омъжила за графа, двамата останали в двореца и живели щастливо до дълбоки старини.

Дали снежнобелите гъски, които живеели в двора на къщичката, били девойки (никой не бива да се сърди за това), които старицата прибрала при себе си, и дали те възвърнали човешкия си образ и станали придворни на младата царица, не знам, но допускам, че е така. Едно обаче е сигурно: старицата не била вещица, както мислели хората, а орисница, която правела само добро. Може би тя при раждането на принцеса я е орисала като плаче от очите ѝ да падат бисери вместо сълзи. В днешно време това вече не се случва, защото иначе бедните хора много бързо щяха да забогатеят.

КРАЙ

© Димитър Стоевски, превод от немски

Brüder Grimm
Die Gänsehirtin am Brunnen

Сканиране и разпознаване: Анани Младенов

Публикация:

Братя Грим – Приказки
Превод – Димитър Стоев
Илюстрации – Антония Дончева
Редактор – Петя Дочева
Технически редактор – Иван Додов
Издателство – „Св.св. Кирил и Методий“

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2464>]